

4. Яценко Т. С. Ігрові технології в роботі психолога / Т. С. Яценко, І. В. Калашник, І. О. Чернуха. – К.:Марич, 2009. – 68с.
5. Яценко Т. С. Психологічні основи групової психокорекції / Яценко Т. С. – Київ: «Либідь», 1996. – 264 с.
6. Яценко Т. С. Концептуальні засади і методика глибинної психокорекції: Підготовка психолога-практика: Навч. посіб. / Т. С. Яценко, Б. Б. Іваненко, С. М. Аврамченко та ін.; За ред. Т. С. Яценко. – К.: Вища шк., 2008. – 342 с.
7. Яценко Т. С. Теория и практика глубинной психокоррекции: Третья Авт.школа академика АПН Украины Т. С. Яценко / Сост. А. В. Глузман (и др.). – Ялта: РИО КГУ, 2010. – 200 с.: ил.
8. Яценко Т. С. Теорія і практика групової психокорекції: Активне соціально-психологічне пізнання: Навч. Посіб / Яценко Т. С. – К.: Вища шк., 2004 – 679 с.

Резюме. В статті «Візуалізація едіпальної залежності суб'єкта в рисунках з архетипною символікою» зроблено спробу розкрити і наочно проілюструвати можливості психорисунків з архетипною символікою в візуалізації едіпальної залежності суб'єкта.

Ключевые слова. Психокорекція, метод активного соціально-психологічного навчання, глибинно-психологічне пізнання, візуалізація, архетип, едіпальна залежність.

Резюме. У статті «Візуалізація едіпальної залежності суб'єкта в малюнках з архетипною символікою» зроблено спробу розкрити і наочно проілюструвати можливості психомалюнків з архетипною символікою в візуалізації едіпальної залежності суб'єкта.

Ключові слова. Психокорекція, метод активного соціально-психологічного навчання, глибинно-психологічне пізнання, візуалізація, архетип, едіпальної залежність.

© 2013

А. М. Камінська (м. Дніпропетровськ)

СПЕЦИФІКА ВІЯВУ АРХЕТИПУ В ГЛИБИННОМУ ПІЗНАННІ ПСИХІКИ СУБ'ЄКТА З ВИКОРИСТАННЯМ ХУДОЖНІХ ТВОРІВ

Постановка проблеми. Пізнанням душі цікавились філософи з давніх часів. Зараз у філософській та психологічній літературі термін «душа» не вживається або вживається досить рідко як синонім слова психіка, яка складається з свідомої та несвідомої сфер. Остання, в свою чергу, є основним енергетичним потенціалом людини та імперативно виявляється у поведінці суб'єкта. Пізнання власного несвідомого дозволяє суб'єкту побачити індивідуальну неповторність взаємозв'язків у його психіці, що зміцнює самоусвідомлення, саморефлексію, а також надає можливості свідомо керувати своєю поведінкою: «Не без підстави ми цінуємо людину не за одним розвитком розуму, але і за її ступенем влади над собою, яка... опосередковується думкою» [10, с. 44]. Реалізації цієї мети слугує знаходження та використання нових способів пізнання несвідомої сфери, що є можливим в психодинамічній парадигмі, розроблюваної академіком НАПН України Т. С. Яценко. Заснований дослідницею метод активного соціально-психологічного пізнання (АСПП) відкриває можливості *подальшого саморозвитку та самореалізації* учасників групової психокорекції [14]: «Самосвідомість набувається тільки довгим шляхом розвитку, а не дається разом із свідомістю» [10, с. 118].

Аналіз досліджень і публікацій. Першою психологічною працею, де були систематизовані філософські ідеї про психіку, був трактат Арістотеля «Про душу» [2]. У ньому вперше було висловлене положення про те, що душа невід'ємна від тіла, вона існує у людини в трьох модифікаціях: рослинній, тваринній, розумовій. Згодом Р. Декарт ототожнив душу із свідомим, назвавши її «рефлексією» [11, с. 35]. За К. Г. Юнгом, душа – нефізична реальність, сповнена енергією, яка черпає енергетичний заряд із внутрішніх конфліктів. Вона сповнена протилежностей: свідоме та несвідоме, чоловіче та жіноче... В працях Л. С. Виготського, М. Джонсона, В. П. Зінченка, Е. Касіра, Д. Лакоффа, О. А. Потебні, К. Г. Юнга, Т. С. Яценко мовиться про символізуючу здатність людини, метафоричність сприйняття світу людиною. Саме тому пізнання психіки «напрямую» неможливе: «Те чого ми не можемо зрозуміти прямо, ми можемо зрозуміти обхідним шляхом, через інакомовлення, і вся психологічна дія художнього твору без залишків може бути зведена на цю обхідність шляху» [5]. Одним із інструментів пізнання глибин психіки, може виступати художній твір.

Мета роботи полягає у визначенні таких понять як архетип, символ, метафора; дослідження їх взаємозв'язку із глибинним змістом психіки суб'єкта; розкриття можливостей пізнання глибинного змісту психіки з використанням художнього твору.

Виклад основного матеріалу. Глибинне пізнання психіки суб'єкта пов'язано з пізнанням «таємних» змістів, тому можливе лише опосередковано за допомогою архетипів, символів, образів у їх метафоричності, на презентованому протагоністом матеріалі при діалогічній взаємодії із ним психолога. Для цього від психолога

вимагається знання законів психіки, врахування її цілісності та внутрішньої суперечливості, розуміння взаємозв'язків свідомої та несвідомої сфер, полізначності символу, метафоричності мови несвідомого [14].

За К. Г. Юнгом, «архетип являє собою той несвідомий зміст, який змінюється, усвідомлюється та сприймається; він змінюється під впливом того індивідуального свідомого, на поверхні якого виникає» [13, с. 65]. Архетип як такий є недоступним спогляданню, таким *образом*, зміст якого прояснюється через його співвідношення з міфом, казкою, легендою, релігією, художнім твором (котрі являють собою, сутність психічних явищ та виражають глибинну суть душі). Архетип дозволяє передавати прихований психологічний зміст (К. Г. Юнг). Згідно з дослідженнями Т. С. Яценко, це адепт несвідомого змісту, дуже важливих «таємних» змістів, які людина не може презентувати «на поверхню». «Якщо архетип – це універсальний механізм візуального синтезування змісту свідомої і несвідомої сфер психіки в символічній формі, то метафора є засобом вербального прояснення символу. При цьому вона не втрачає зв'язок із несвідомим» [14, с. 369]. Далі наголошується, що «тлумачення символу у процесі психокорекційної роботи є необхідною передумовою пізнання несвідомого і певною мірою переходом абстрактного до конкретного».

У своїй роботі «Роздуми про душу» В. П. Зінченко наголошує на мистецтві, як на найважливішому посереднику між душею та абсолютотом (істиною), та говорить, що людина, її свідоме, як і твір мистецтва, подібні символу. Дослідник відзначає, що «душа, на відміну від психіки та свідомого, вселюдська. В її емоційній пам'яті зберігаються загальнолюдські, позаісторичні цінності та змісти. Іншими словами, душа причетна до абсолютного, до істини».

За словами А. Менегетті, «без символів неможливі ані суспільство, ані культура, оскільки вони необхідні для заповнення численних «прогалін» у людській мові [9, с. 239]. Д. Лакофф та М. Джонсон стверджують, що істина ґрунтується на розумінні, а метафора є найважливішим засобом розуміння...» [8, с. 187 – 188]. На думку авторів, метафора пронизує повсякденне життя кожного: не тільки мову, але й мислення та діяльність; метафоричні концепти структурують відчуття, поведінку, ставлення до самого себе й інших людей. М. К. Мамардашвілі визначав метафору не тільки як улаштування художнього уявлення, а й символічним явищем, що відбувається в житті («прожита метафора») [6, с. 52]. В. П. Зінченко наголошує, що метафора виражає, несе «зміст змісту»; це образ який не є змістом, а лише свідоцтво, потенційний носій змісту. Дослідник порівнює метафори з фрагментами, пазлами, які необхідно скласти в цілу картину, адже зрозуміти людину можна тільки в цілому. Зміст – це шлях до думки, до поняття. При цьому зміст проходить ряд метаморфоз, які фіксуються за допомогою тих чи інших метафор [6, с. 54]. Таємне та невидиме, при цьому, бажає «прорватись» назовні навіть проти волі свого носія.

Е. Касіер констатує факт підпорядкування світу людей біологічним правилам, які керують життям усіх організмів, та наголошує на відкритті людиною нового способу адаптації до навколишнього середовища: між системою рецепторів та ефекторів вказує на третю ланку – символічну систему, яка повністю перетворила все людське життя [7, с. 470]. Е. Касіер говорить про те, що людина живе не тільки у фізичному, але і в символічному універсумі, де мова, міф, мистецтво, релігія – його частини, тобто «нитки», з яких сплітається символічна сітка, «заплутана тканина людського досвіду» [7, с. 471]. При цьому фізична реальність, за його словами, віддаляється у міру того, як активізується символічна діяльність людини. Він визначає людину як *animal symbolicum* (символічна тварина – лат.), проти *animal rationale* (розумна тварина – лат.) [7, с. 472], адже мова, якою володіє людина, ототожнена із розумом або істинним джерелом розуму: «Первісно мова виражала не думку або ідеї, проте почуття та афекти» [7, с. 472].

Т. С. Яценко стверджує, що за допомогою метафори із символу обирається вагома риса, а також забезпечується відсутність прямолінійного виходу змісту несвідомого, що відкриває нові перспективи розуміння психокорекційного процесу [14, с. 369].

В. Ф. Гумбольдт відзначав, що твір мистецтва та мова, подібно людині, мають свої зовнішні та внутрішні форми, при цьому *символ* має ту ж саму будову, він не тільки дає матеріал для мистецтва, але й констатує його. *Символ* має нескінченний внутрішній зміст, допускає волю розуміння та інтерпретації [4, с. 395]. О. А. Потебня говорить про те, що *мова* є засобом *розуміння самого себе*, дозволяє аперцепіювати свої сприйняття. При цьому «внутрішня форма, окрім фактичної єдності образу, дає ще знання цієї єдності; вона не є образом предмету, вона є образом образу, тобто уява» [10, с. 100]. Далі він порівнює *значення слова для душевного життя* з важливістю *означення літерами чисельних величин в математиці*, або зі *значенням різних засобів*, які замінюють (являють собою *еквівалент*) безпосередньо цінні предмети (гроші, векселі) у *торгівлі*. Е. Касіер говорить про неможливість розуміння твору мистецтва, якщо воно підпорядковане його *логічним правилам* [7, с. 629]. Адже мистецтво твориться із більш глибоких витоків, для відкриття яких необхідно відмовитись від звичайних стандартів та заглибитись в таємниці несвідомого життя. Так само мистецтво являє собою сон наяву [7, с. 630], який повідомляється усім і кожному: зрозуміти твір за допомогою *простой формули неможливо*, оскільки кількість варіантів такого розуміння – невимірювана.

За словами Л. С. Виготського, «...об'єктивними фактами, в яких несвідоме проявляється найяскравіше – є твори мистецтва. Саме вони стають вихідною точкою аналізу несвідомого». Несвідоме, за його словами, є предметом непрямого вивчення, шляхом аналізу слідів, які воно залишає в нашій психіці. Свідоме пов'язане із несвідомим, між ними існує постійний динамічний зв'язок. При цьому несвідоме впливає на вчинки, проявляється в поведінці людини, що і дозволяє за цими проявами розпізнавати зміст несвідомого та закони, які керують ним. Л. С. Виготський уточнює, що будь-яке свідоме та розумне тлумачення того чи іншого художнього твору треба розглядати як раціоналізацію, як роз'яснення, вигадане постфактум, що не має відношення до істинного змісту. [5]. Т. С. Яценко зазначає, що символи дають можливість об'єктивувати зміст несвідомого, а їх інтерпретація, завдяки психоаналізу малюнків сприяє пізнанню *іншої логіки*, яка є унікальною в кожного суб'єкта [14, с. 353-354].

Сприйняття мистецтва Р. Арнхейм розглядає як активний творчий процес, який являє собою активне вивчення об'єкта, його візуальну оцінку, відбір істотних рис, порівняння їх зі слідами пам'яті, їх аналіз та організацію у цілісний образ [3, с. 5]. В. П. Зінченко говорить про те, що душа людини буде рости та зміцнюватись, якщо вона (людина) стане «впадати в стан розуміння світу, іншої людини, твору мистецтва, самої себе» («Роздуми про душу та її виховання»).

Т. С. Яценко наголошує, що при сприйнятті «привласненого» неавторського малюнка, каталізуюча сила образів та полізначність символів набувають емотивної сили для кожної людини, при цьому символіка творів породжує у кожного учасника групи індивідуально неповторні асоціації, які ініціюють усвідомлення причин внутрішньої суперечності психіки [1, с. 244-245]. Е. Фромм у своїй книзі «Природа людини та її характер» пише, що «самосвідомість, розум та увага зруйнували «гармонію», якою характеризувалось існування тварин»; людина має не вроджений «двигун прогресу», її спонукає просуватись по обраному ним шляху протиріччя в його існуванні [12, с.259-260].

У межах розробленого академіком НАПН України Т. С. Яценко методу активного соціально-психологічного пізнання використовуються методи роботи із застосуванням художніх творів, а саме – малюнків, картин.

Серед психокорекційних прийомів виділяється методика психоаналізу неавторських малюнків. В останні роки з метою глибинного пізнання психіки людини Т. С. Яценко використовує в якості «неавторських» робіт художні твори, зокрема картини М. Реріха «Мадонна Лаборіс», картини Д. Варрена, К. Вачера, Я. Йерки, В. Сюдмака, Д. Тодда, Д. Хо та ін.. В процесі психокорекційного діалогу з протагоністом, який обирає той чи той малюнок, об'єктивуються внутрішні суперечливості психіки.

З метою ілюстрації діагностико-корекційної роботи з неавторськими малюнками наведемо фрагмент роботи психолога (П.) з протагоністами (Ю.), (К.) з використанням картини Д. Хо «Любов». Початком процесу пізнання є заохочення до спонтанності поведінки протагоніста (яка стає можливою за умови впровадження групових принципів роботи) в діалогічній взаємодії з психологом. Гіпотеза, яку проголошує психолог, є невід'ємною частиною діагностико-корекційного процесу. Такий прийом каталізує емоційні прояви протагоніста та виводить його «на шлях істини», внаслідок чого несвідомі аспекти узгоджуються із свідомістю та стають видимими для суб'єкта.



Рис. 1. Картина Д. Хо «Любов»

П.: Цей неавторський малюнок – авторський художній твір. Отже, ви дивитесь на цей малюнок, що Вам видається психологічним? Чому він потрапив у категорію неавторських малюнків, як засіб актуалізації психічного?

Ю.: По-перше, дуже багато темних кольорів. По-друге, фігурка дорослого та меншої людини як у павутинні, вона закрита.

П.: Вони так намагаються самозберегтись.

Ю.: Підлога впала, все в павутинні.

П.: Якщо Ви потрапили б у таку ситуацію, в таку діяду, ще із таким зліплюванням? Які почуття у Вас би виникли?

Ю.: Ніби-то вона загублена для матері та дитини.

П.: Загублена?

Ю.: Ну, якщо у матері помирає дитина. Найбільший біль для жінки – втратити рідну дитину.

П.: І вона наче з нею разом, якась частина її уходить.

Ю.: Так, вона розуміє, що її немає, проте вірить, що вона (дитина) жива. І в той же час це завжди переслідуватиме її, аж до кінця життя.

П.: На це питання не обов'язково Ви маєте відповідати, але воно прозвучить, Ви можете потім над цим подумати. Таке враження, що у Вас була втрата дитини, або її відсутність, і Ви при цьому щось втрачаєте та омертвляєте у собі.

Ю.: У бабусі була донька, старша за мого батька. Вона померла. Та ми бачили, що бабуся страждала до кінця життя.

П.: Ми продовжуємо працювати з картиною. В чому психологічність цього малюнка, який ви бачите?

К.: Мені це нагадує закохану пару, яка, можливо, у рутині якихось повсякденних подій, котрі охоплюють їх... Обійнявшись...

П.: Вирішили бути так до кінця: «Розлучить нас тільки смерть».

К.: Справа, мабуть, чоловіча фігурка, а зліва – жіноча. Жіноча фігурка каже: «Давай разом». Якщо кожний буде прикладати зусилля поодиночі, ми не розірвемо це павутиння. Якщо разом – натягнеться на моєму плечі, на твоєму – і воно лусне. І таким чином, ми зможемо вивільнитися. Тому що, хоча світ теж заплутаний та опутаний тенетами, але є квіти, є стілець – він білого кольору, його можна підняти, це дуже красиво та стильно, і мабуть, модно. І ця темрява – ми можемо просто розвернутися та вийти туди, де, очевидно, є щось хороше. Якщо ми зараз разом напружимо свої м'язи, то зможемо все це розірвати. Це моє враження.

П.: Для тебе дуже важлива така іділія відносин, щоб була така відданість. І ти готова, навіть цьому павутинню приписувати, що його дуже важко розірвати. Таке відчуття, що існують певні психологічні фактори, які треба «розірвати». Вони в тобі закладені, і, можливо, ти десь пережила травму розриву стосунків. І ти бачиш, що це лихий стан, але не на стільки лихий, як тоді, коли покидають, коли розчаровуєшся, коли відбувається втрата ілюзій та надій. Ось про що ти говориш. Можеш сказати, які почуття у тебе викликав мій текст.

К.: Такі ситуації, звичайно, були.

П.: Не думала, що для тебе це так болісно і важливо?

К.: Було болісно, але я не думала, що буде все життя болісно.

П.: Судячи з твоєї реакції, все ж це мало місце. Це може означати, що у твоїй пам'яті, у твоїй психіці ви ще разом, хоча видно, що це не дуже мажорний фрагмент.

Використання в контексті психокорекційної роботи художньої картини Д. Хо «Любов» дозволило дослідити полізначність символів картини у інтерпретації різних протагоністів, опосередкованість глибинного пізнання психіки людини, метафоричність висловів, які за допомогою психолога набули для кожного свого неповторного єдиного (знакового) змісту, що відбувалось у плінній ситуації «тут і тепер». Презентовано процес розкриття змістів інформаційних еквівалентів, для кожного протагоніста.

Висновки. У статті висвітлено актуальну та важливу проблему пізнання психіки суб'єкта. Показано важливість врахування архетипу у розкритті сутності несвідомого, яке є невід'ємною частиною цілісної психіки. Показана можливість і цінність пізнання несвідомого за допомогою методу АСПП у груповій роботі із використанням художнього твору. Презентовано можливості пізнання психіки з допомогою картин в умовах полізначності символів.

Література

1. Агрессия: психологическая теория и феноменология / Яценко Т. С. [Глузман А. В., Мелоян А. Э., Туз Л. Г.] – К. : Вища шк. , 2010. – 271 с.
2. Аристотель. Сочинения в четырех томах. – М. : Мысль, 1976. – Т. 1. – 550 с.
3. Арнхейм Р. Новые очерки по психологии искусства / Р. Арнхейм М. : Прометей, 1994. – 352 с.
4. Большой психологический словарь / [Сост., общ. ред. Б. Г. Мещерякова, В. П. Зинченко] – С-Пб. : Прайм-Еврознак: Олма – Пресс, 2004. – 672 с.
5. Выготский Л. С. Психология искусства / Общ. ред. В. В. Иванова. – 3-е изд. – М. : Искусство, 1986. – 573 с.
6. Зинченко В. П. Творческий акт и смысл в структуре сознания / Отчет по Индивидуальному исследовательскому проекту № 07-01-178, выполненному при поддержке Научного Фонда ГУ-ВШЭ. Государственный университет – Высшая школа экономики. – М. , 2008. – С. 235.
7. Кассирер Э. Избранное. Опыт о человеке / Э. Кассирер – М. : Гардарика, 1998. – 784 с.
8. Лакофф Дж. Метафоры, которыми мы живем / Дж. Лакофф, М. Джонсон Под ред. А. Н. Баранова. – М. : Едиториал УРСС, 2004. – 256 с.
9. Менегетти А. Образ и бессознательное / А. Менегетти: Учеб. Пособ. по интерпретации образов и сновидений. – М. : ННБФ Онтопсихология, 2000. – С. 448.
10. Потенция А. А. Мысль и язык / А. А. Потенция – К. : СИНТО, 1993. – 192 с.
11. Словарь практического психолога / [Сост. С. Ю. Головин]. – Минск: Харвест, 1998. – 554 с.
12. Фромм Э. Человек для самого себя / Э. Фромм. – М. : АСТ М. : 2010. – 350 с.
13. Юнг К. Г. Архетип и символ / К. Г. Юнг – С.-Пб. : Ренессанс, 1991. – 210 с.
14. Яценко Т. С. Основы глубинной психокорекції: феноменологія, теорія і практика Навч. посіб. / Яценко Т. С. – К. : Вища шк. , 2006. – 382 с.

Резюме. Статтю присвячено розкриттю специфіки глибинно-психологічного пізнання з врахуванням архетипної символіки з допомогою художніх творів. Вказано на важливість проходження груп активного соціально-психологічного пізнання для розкриття внутрішніх змістів несвідомого, які за допомогою психоаналізу із

застосуванням художніх творів, стають доступними свідомому, що сприяє до розширенню самоусвідомлення, саморефлексії та дає можливість людині істинно керувати своєю поведінкою.

Ключові слова: свідоме, несвідоме, активне соціально-психологічне пізнання, архетип, символ, метафора, образ.

Резюме. Стаття посвящена определению специфики глубинно-психологического познания с учетом архетипной символики с помощью художественных произведений. Показана важность прохождения групп активного социально-психологического обучения для раскрытия внутренних смыслов бессознательного с помощью психоанализа при использовании художественных произведений, что делает их доступными сознанию, что способствует расширению самоосознания, саморефлексии, дает возможность управлять своим поведением.

Ключевые слова: сознательное, бессознательное, активное социально-психологическое познание, архетип, символ, метафора, образ.

© 2013

И. В. Лазарева, Н. М. Чернова, С. В. Грязнова (г. Москва)

ВОЗМОЖНОСТИ ПРОЕКТИВНЫХ МЕТОДИК В ПОЗНАНИИ АРХЕТИПНОСТИ В ДЕТСКОМ РИСУНКЕ И ПУТИ ПСИХОКОРРЕКЦИИ

Современные исследования в мировой психологической практике показывают, эффективность использования рисуночных методов диагностирования и исследования состояний детской психики. Дети любят спонтанное рисование, предложив им конкретное задание, например: нарисовать себя, маму, семью, то по первой полученной реакции можно судить о психологическом состоянии ребёнка. Если ребёнок с лёгкостью соглашается и с удовольствием использует в своём рисунке, цветные карандаши, а не только предложенный простой карандаш, то можно с уверенностью сказать, что актуальное состояние ребёнка соответствует возрастной норме, самоактуализация его благоприятная и конфликтов в семейной среде в данный период нет. Реакция отказа, смущения, сомнения, неуверенных попыток с комментариями: «Я не умею рисовать», или «Я не умею рисовать людей», или «У меня плохо получается», применение ластика во время рисования, нежелание раскрашивать цветными карандашами и т.п. свидетельствует о проблемах в восприятии ребёнком сферы его взаимоотношений с родными. Диалог с ребёнком не покажет так достоверно, как рисуночная методика, наличие очагов напряжения в его психике, ведь диалог основан на понимании и осознании того, о чём спрашивают, а ребёнок не может оценить своё состояние и отношение к тому, что с ним и вокруг него происходит.

На заре зарождения психологии как науки считалось, что ребёнок не является самостоятельной личностью, а его психика является продолжение психики своей матери. Основатель психоанализа З. Фрейд и его последователи К. Юнг и другие считали, что ребёнок существо бессознательное. Бессознательность трактовалась не просто как отсутствие сознания, а через те аспекты психической жизни, которые являются архетипическими формами, т.е. всё, что кроется в подсознании матери может овладеть и психикой ребёнка. Из-за того, что архетипические формы рассматривали как подавляющую силу, утверждалось, что ребёнка нужно защищать от них. В этом и заключалась функция родителей, а особенно матери. Таким образом, исследование детей аналитическими средствами могло стать опасным, потому что они активизировали те силы, от которых ребёнка нужно защищать. Эта точка зрения была развёрнуто обоснована в книге Ф. Уикс «Внутренний мир детства» [1, 2]. К. Г. Юнг [16] имел не такую радикальную точку зрения и в своей практике использовал методы больше обучающего характера, чем психоаналитического, он предложил методы, схожие с методами индивидуальной психологии А. Адлера. В этом он был последователен, так как адлеровский подход направлен на познание и реализацию текущих жизненных задач, а не на актуальность влияния прошлых конфликтов.

Ребёнок рассматривался как бессознательный, имеющий только островки Эго–сознания. К. Юнг считал, что ядро Эго–сознания ребёнка образуется с четырёх-пяти лет, что согласовывалось с ранними взглядами З. Фрейда. Из-за этого акцент ставился на пассивности ребёнка в отношениях с матерью, на умственной пластичности ребёнка и мало реализованном потенциале созревания. Ребёнок не имеет действующего Эго и поэтому не может предпринять ничего важного в отношениях с матерью. Идентификация с родителями считалась гораздо более важным фактором в эмоциональном развитии ребёнка.

Взгляд на ребёнка, согласно которому мать и плод, находятся в состоянии слияния, (т.е. одного нельзя отличить от другого), было проиллюстрировано аналитическим материалом английской конференции К. Ньютон в 1965 г. [10]. Она назвала явление слияния с матерью как блаженное или райское.

По биологическим законам эмбрион является отдельным от матери с самого начала. Оплодотворённое яйцо содержит гены, как отца, так и матери, и окружено клеточной мембраной. Позже у плода образуется кожа: снова появляется граница вокруг эмбриона, которая развивает систему химических взаимодействий через вырастающий пуповый шнур и плаценту, через которые передаются сырьевые материалы для роста. Было